

стандартом була менша на 5,8 шт. (39 %) від максимального значення. У сорту 'Оленка' кількість суцвіть в порівнянні зі стандартом була менше на 9,3 шт. (62 %).

Природно-кліматичні умови регіону проведення досліджень, біологічні особливості, а також режим мінерального живлення під час вегетації впливали на мінливість основних морфологічних ознак *Callistephus chinensis* (L.).

Показники висоти в 2022 році для сортів 'Карликова королівська вогняно-червона', 'Оленка' та 'Паміна' були в межах стандарту. Сорт 'Одарка' за висотою не відповідав стандарту. За кількістю суцвіть карликові сорти 'Карликова королівська вогняно-червона' та 'Оленка' не відповідали стандарту.

Список використаних джерел

1. Левандовська С. М., Олешко О. Г. Історія інтродукції та сучасний світовий сортимент айстри однорічної (*Callistephus chinensis* (L.) Nees). *Науковий вісник НЛТУ України*. 2014. Вип. 24.4. С. 91–96.

2. Алексеєва Н. М. Айстри. *Квіти України*. 2001. №4. 96 с.

3. Шевель Л. О. Нові сорти айстри однорічної (*Callistephus chinensis* (L.) Nees) української селекції. *Сортовивчення та охорона прав на сорти рослин*. 2013. №2. С. 62–65.

4. Левандовська С. М., Олешко О. Г. Сортове різноманіття *Callistephus chinensis* (L.) Nees у декоративному ро-зсаднику Білоцерківського національного аграрного університету. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2011. Вип. 21.18. С. 35–39.

5. Мельник Т. І., Сурган О. В. Питання інтродукції *Callistephus chinensis* (L.) Nees в Сумському національному аграрному університеті. *Вісник Сумського НАУ. Серія «Агронімія і біологія»*. 2013. № 11 (26). С. 11–14.

Тетяна КУШНІРУК, студентка 1 курсу
ОС «магістр» спеціальності 206 «Садово-паркове господарство»
Науковий керівник: **ЛОБУНЬКО Юлія Вікторівна**, кандидат економічних наук, асистент
кафедри садово-паркового господарства, геодезії і землеустрою

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПАРКІВ-ПАМ'ЯТОК САДОВО-ПАРКОВОГО МИСТЕЦТВА ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У формуванні мережі парків-пам'яток садово-паркового мистецтва Тернопільщини виділено п'ять періодів: у XVII ст. закладено Язловецький парк, перша половина XVIII ст. – Вишнівецький і Плотицький, у другій половині XVIII ст. – перша половина XIX ст. – Раївський, Більче-Золотецький, Скала-Подільський, парк у с. Млиниська, Гримайлівський, Коропецький, парк у с. Бережанка, у другій половині XIX ст. – Заліщицький і Плотицький, у другій половині XX ст. – три об'єкти (Сквер імені Т. Шевченка, Сквер по вулиці В. Чорновола, Сквер Кобзаря).

На основі ландшафтно-композиційного аналізу парків-пам'яток садово-паркового мистецтва визначено, що переважаючими на їх територіях є закриті та напіввідкриті простори, які характеризуються рівнинним рельєфом, де використано комбінований прийом планування зі змішаною та осьовою композиційними побудовами. Композиційно цілісними є Раївський, Скала-Подільський, Більче-Золотецький і Заліщицький парки, у інших історичних парках наявна порушена планувальна структура у порівнянні з періодом розквіту.

Встановлено й уточнено з міжнародною базою «The plant list» кількісний та якісний склад видового і внутрішньовидового різноманіття дендрофлори заповідних парків Тернопільщини та виконано його флористичний аналіз (таксономічний, географічний, аутфітосозологічний). За результатами флористичного аналізу парків-пам'яток садово-паркового мистецтва Тернопільщини виявлено 137 видів та 34 культивари, що об'єднані у 76 родів, які відносяться до 32 родин. Відділ *Pinophyta* представлений 4 родинами, 11 родами, 21 видом і 19 культиварами, на які припадає 23,4 % загальної кількості

таксонів. Рослини *Magnoliophyta* представлені 28 родинами, 65 родами, 116 видами та 15 культиварами, що відповідно становить 76,6 %. 25 % родин мають по одному виду або культивару, 50 % – 2–5 таксонів. Провідними за кількістю видів та культиварів є родини *Rosaceae* (35 видів і культиварів), *Cupressaceae* (19), *Pinaceae* (18), *Salicaceae* (12) і *Sapindaceae* (9).

Дендрологічна колекція Раївського парку (98 таксонів) виявилася найрепрезентативнішою за кількісним складом видового та внутрішньовидового різноманіття, найобмеженішою – колекція у Залишках старовинного парку в с. Млиниська (12 таксонів).

У результаті флористичного аналізу виявлено, що представники інтродукованої дендрофлори парків-пам'яток садово-паркового мистецтва Тернопільщини природно зростають на території Голарктичного царства у межах 6 флористичних областей. Значна частина видів (41,6 %) походить з Циркумбореальної флористичної області, майже четверта частина завезена з Атлантико-Північноамериканської флористичної області. Найменш чисельними є представники Середземноморської флористичної області (0,8 %). У парках-пам'ятках садово-паркового мистецтва Тернопільської області проведено дослідження вікових дерев. Виявлені вікові дерева в парках-пам'ятках садово-паркового мистецтва Тернопільщини представлені 30 видами та 2 культиварами (*Fagussylvatica* L. 'Atropunicea' West. і *Stypholobium japonicum* Schott. 'Pendula'), більшість з яких (24 види) відносяться до відділу *Magnoliophyta*. Вікові особини деревних інтродуцентів зростають на території восьми парків: Більче-Золотецького, Заліщицького, Раївського, Скала-Подільського, Плотницького, Коропецького, Гримайлівського парків та в Залишках старовинного парку в с. Млиниська.

На основі проведеного комплексного дослідження визначено найбільш цінні в плані історико-культурного значення об'єкти. До категорії цінних історичних парків віднесено дев'ять об'єктів (Більче-Золотецький, Раївський, Скала-Подільський, Вишнівецький, Заліщицький, Коропецький, Плотницький, Язловецький, Микулинецький), які вирізняються високими архітектурно-

естетичними якостями композиційних елементів. До категорії малоцінних віднесено Гримайлівський парк (16 балів) і Старий парк (20 балів), які потребують відновлення композиції паркового простору. За результатами оцінювання Залишків старовинного парку в с. Бережанка (6 балів) і Залишків старовинного парку в с. Млиниська (6 балів) не мають історичної цінності та потребують відновлювальних заходів.

Запропоновано рекомендації щодо підвищення культурно-історичної цінності, збереження дендрофлори, поліпшення територіальної організації і ландшафтно-композиційних характеристик парків-пам'яток садово-паркового мистецтва Тернопільщини. Для підвищення їх культурно-історичної цінності та раціонального використання із збереженням, відновленням та адаптацією до сучасних умов із консервацією окремих ділянок та архітектурних елементів періоду розквіту доцільним є здійснення комплексу заходів: організаційних, реконструктивних, реставраційних, агротехнічних і спрямованих на догляд за насадженнями й збереження цінних раритетних, інтродукованих та вікових дерев, створення інтерактивних карт парків з інформацією про видовий склад і сучасний стан дендрофлори, з QR-кодами для цінних споруд, вікових та унікальних дерев.

У всіх досліджуваних парках доцільно провести комплекс заходів щодо відновлення їх ландшафтно-композиційної побудови: реставрацію окремих елементів ландшафту (Коропецький, Скала-Подільський, Більче-Золотецький), реконструкцію насаджень, консервацію певних компонентів (Скала-Подільський, Раївський, Більче-Золотецький, Заліщицький), формування системи відкритих і напіввідкритих просторів (Раївський, Гримайлівський, Більче-Золотецький, Скала-Подільський, Плотиський), реконструкцію композиційного центру (Плотиський, Заліщицький, Микулинецький) та композиційної структури загалом (Гримайлівський, Коропецький, Залишки старовинного парку в с. Бережанка, Залишки старовинного парку с. Млиниська).

Розроблено схеми туристичних екологічних стежок для парків-пам'яток садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення Тернопільщини для організації на їх базі туристично-рекреаційної діяльності. Визначено

перспективні напрями подальшого функціонування досліджуваних парків (рекреаційно-туристична, екскурсійна, екоосвітня, науково-пізнавальна діяльність і віртуальна експлуатація), сформовано науково-практичні рекомендації щодо їх збереження та адаптації до сучасних містобудівельних умов. Щодо заповідних об'єктів встановлений особливий режим охорони і використання, тому реалізація запропонованих заходів з утримання та реконструкції посилить їх цінність як об'єктів національного надбання.

Список використаних джерел

1. Дудин Р. Б., Багацька О. М. Основні напрями реконструкції старовинних та сучасних паркових комплексів. Агробіологія. Біла Церква: БНАУ. 2012. Вип. 8 (94). С. 74–78.
2. Клименко Ю. О., Кузнецов С. І. Комплексна оцінка паркових насаджень: методичні підходи і рекомендації. Київ: КОМПРИНТ, 2014. 66 с.
3. Термена Б. К. Історичні аспекти інтродукції деревних рослин на Заході України. Заповідна справа в Україні. 2001. том 7. Вип. 1. С.21–23.

Олександр КОГУТ, студент 1 курсу ОС «Магістр» спеціальності 206 «Садово-паркове господарство»
Науковий керівник: **БЕЗВІКОННИЙ Петро Васильович**,
канд. с.г. наук, доцент кафедри садово-паркового господарства, геодезії і землеустрою
Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»,
м. Кам'янець-Подільський

АНАЛІЗ НАСАДЖЕНЬ М. ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ОПТИМІЗАЦІЇ

Паркові насадження у населених пунктах є одними з найбільших за площею та складають вагому частку у їх фітоценотичному покриві. У м. Хмельницький знаходиться невелика кількість парків, однак у літературних джерелах стан їх дендрофлори, санітарний стан та проблеми сучасного стану практично не висвітлені. [1, с. 64].